

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Birding Helgeland

Sårbarhetsanalyse på Lovund, Lurøy kommune

NIBIO RAPPORT | VOL. 7 | NR. 177 | 2021

Thomas Holm Carlsen

Avdeling for kulturlandskap og biologisk mangfold

TITTEL/TITLE

Birding Helgeland – sårbarhetsanalyse på Lovund, Lurøy kommune

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Thomas Holm Carlsen

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKTNR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
10.11.2021	7(177) 2021	Åpen	52414	21/00621
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:	
978-82-17-02947-2	2464-1162	22	0	

OPPDRAGSGIVER/EMPLOYER:

Visit Helgeland

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Kristin Johansen

STIKKORD/KEYWORDS:

Birding Helgeland, Visit Helgeland, Lovund, lunde, hubro, sårbarhetsanalyse, reiseliv, fugl, hekkesesong, Biotope, fugleskjul

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Kulturlandskap og biologisk mangfold

SAMMENDRAG/SUMMARY:

NIBIO har foretatt en sårbarhetsanalyse i forbindelse med en mulighetsstudie for å utvikle fugleturisme på Lovund, Lurøy kommune. Analysen tar utgangspunkt i kartlegging av fuglelivet under hekkesesongen i relasjon med planene om å sette opp fem fugleskjul på ulike steder på Lovund. Fugleskjulene er designet av arkitektfirmaet Biotope. Det er et mål og ønske fra driver av Lovund Hotell å utvikle et reiselivskonsept basert på fuglelivet på og rundt Lovund. Utviklinga må skje i en bærekraftig kontekst der man sikrer at fuglenes tåleevne og sårbarhet blir prioritert og tatt hensyn til.

LAND/COUNTRY:

Norge

FYLKE/COUNTY:

Nordland

KOMMUNE/MUNICIPALITY:

Lurøy

STED/LOKALITET:

Lovund

GODKJENT /APPROVED

Anders Nielsen

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

Thomas Holm Carlsen

AVDELINGSLEDER**FORSKER****NIBIO**NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

1 Innledning

Helgeland er en av de regionene i Norge som har hatt kraftigst vekst i overnattingsdøgn og omsetning relatert til reiseliv de siste årene (jfr. tall fra www.ssb.no). Helgeland refereres på folkemunne som «det nye Lofoten» og har de siste årene fått mye oppmerksomhet i media både innlands og utlands. «Himmelblå-effekten» var en viktig utløsende faktor for den økte interessen for Helgeland. «Himmelblå» er en norsk dramaserie produsert av NRK som gikk på TV mellom 2008 og 2010 og ble svært populær. Den lille havkommunen Vega fikk UNESCO-status i 2004, noe som bidro til å sette Vega og den unike skjærgården langs kysten på kartet. Verdensarvstatusen bidro også til å løfte frem den unike kystkulturen med fiskarbondens liv og virke, samt det unike samspillet mellom ærfugl og folk gjennom dunsanking. Andre destinasjoner på Helgeland som har fått mye oppmerksomhet er Træna, øykommunen ytterst i vest på Helgeland. Træna er et lite øysamfunn som har skapt en av Norges mest ettertraktede musikkfestivaler, Trænafestivalen, som gjennomføres i spektakulære omgivelser. Polarsirkelen, den teoretiske grensa for midnattsol og mørketid, går gjennom Helgeland og midnattssol er noen folk både fra inn- og utland ønsker å oppleve. Mørketida trekker også flere og flere turister som først og fremst jakter etter nordlyset. Mange destinasjoner og aktører innen reiseliv på Helgeland har satset og investert tid, energi, krefter og kapital på å utvikle produktene sine til noe ekstraordinært og har i stor grad også lyktes. Det tilbys mat i verdensklasse med tradisjonelle oppskrifter og lokale råvarer og opplevelser i verdensklasse i form av havpadling, rafting, fjellklatring, RIB-turer, sykkelturner, fisking og mye mer.

For å lykkes med å utvikle en region på en helhetlig måte kreves det et tett samarbeid mellom ulike destinasjoner, reiselivsbedrifter, forvaltning og reiselivsutviklere. Det må jobbes mot felles mål med noen felles bærebjelker som bærekraft, kvalitet, lønnsomhet og pålitelighet. For å utvikle reiselivsopplevelser basert på natur, må det tas hensyn til både bærekraft og sårbarhet. Sårbarhetsaspektet i utvikling av reiselivskonsept er forsket på bl.a. på Svalbard (se bl.a. Hagen m.fl. 2014), i verneområder knyttet til fjellet (Eide m.fl. 2015) og i Vegaøyan Verdensarvområde (Bär m.fl. 2010).

Reiselivskonsept basert på observasjoner av fugl er et relativt nytt konsept i Norge. NIBIO (tidl. Bioforsk) har vært med og utviklet birding-konseptet på Varangerhalvøya i Finnmark, bl.a. ved å bygge opp lokal kompetanse på fugl, utviklet flere fugledestinasjoner, utformet faktaark, temaark og fugleplakater (<https://www.nibio.no/tema/landskap/fugleturisme>) og laget veileder for prosjektering av publikumsanlegg som fugletårn, fugleskjul og fuglestier (Bangjord m.fl. 2013). Arkitektfirmaet Biotope har også vært aktiv i utviklinga av fugleturisme på Varangerhalvøya med design, prosjektering og oppsetting av ulike fugle- og fotoskjul (www.varanger.net).

Prosjektet Birding Helgeland er initiert av reiselivet på Helgelandkysten med Visit Helgeland som regional prosjektleder. I denne første fasen av en større og mer omfattende sårbarhetsanalyse for fugleturisme på Helgeland er det i dette prosjektet avgrenset to aktuelle områder, Lovund i Lurøy kommune og Støtt i Meløy kommune. Lovund er kjent for sin lundefugl. 14. april er Lundkommardagen og da kommer flere tusen lunder inn fra havet og finner tilbake til hekkeplassene sine i Lundura naturreservat. Lundura er eneste hekkeområde for lunde i Nordland sør for Røst. På Lovund kan man treffe på mange ulike mer eller mindre sårbare og sjeldne fuglearter som hubro, havørn, kongeørn, vandrefalk, tyvjo, ærfugl, alke, lomvi, havsvale, storspove, sildemåke m.m.

Støttværet naturreservat er opprettet for å ivareta et viktig område for ulike sjøfugler. Reservatet dekker store deler av skjærgården utenfor og i nærheten av hovedøya Inner-Støtt og Svenningen hvor bebyggelsen er. I reservatet hekker det flere par smålom, og flere arter gressender som stokkand, krikand og brunnakke. Videre finner man vaderarter som sandlo, steinvender, rødstilk og strandsnipe. Tyvjoen er en vanlig art på det indre av øyene. Sildemåke hekker i området, i tillegg til flere par havørn. Vanlige sjøfugler som stormåker, grågås, tjeld, terner og ærfugl hekker også innenfor

reservatet, i gode bestander. Fuglelivet er også rikt og variert på hovedøyene Innerstøtt og Svenningen og gir gode muligheter for fugleturisme i dette vakre øyværet i Meløy.

Arkitektfirmaet Biotope har laget en mulighetsstudie for Lovund og for Støtt med forslag til plasseringer av ulike fugleskjul og fotoskjul, samt forslag til ulike tiltak for å tiltrekke seg fugler relatert til utviklinga av fugleturisme. Plasseringer av fugleskjul og fotoskjul med noen justeringer er kartfestet i mulighetsstudiene for henholdsvis Lovund og Støtt.

Fuglers sårbarhet endres i løpet av kalenderåret. Eksempel på sårbare faser er hekkeperioden, myting, overvintring, ungefasen og rasting for langdistansetrekkere, med hekkefasen som den mest sårbare. Denne første delen av et større sårbarhetsanalysekonsept vil fokusere på sårbarhet i forbindelse med hekkefasen (15. april – 31. juli) og avgrenset til landbasert fugleturisme (fotturister) på Lovund og på Støtt. Fugleturisme basert på båtkjøring (eks. RIB) må komme i en annet prosjekt.

Sårbarhetsanalysen på Lovund og Støtt vil bli basert på:

- Kartlegging av fuglelivet i de to destinasjonene (Lovund og Støtt) relatert til hekkesesong (feltarbeid, intervjuer med ressurspersoner på fuglelivet og en litteraturstudie). Belyse spesielle kvaliteter som bør fremheves i andre tilsvarende fugleturismekonsept.
- Lage et sårbarhetskart for hekkefasen på Lovund og på Støtt basert på fuglekartlegginga og ulike arters følsomhet for forstyrrelser.
- Vurdere plasseringer (forenklet konsekvensvurdering) av de foreslåtte observasjonsbuene i forhold til fugleverdien/sårbarhet (gjelder spesielt for Støtt).

2 Metode

Lovund ble befart av undertegnede 23. og 24. mai, 2021. Deler av befarings ble utført med egen båt med hovedfokus på områder som er vanskelig tilgjengelige fra land. Dette gjelder sør- og vestdelen av Lovund fra Risneset i øst til Hestvika i vest. Det ble også foretatt ei befarings med båt mellom holmer og skjær nordøst for bebyggelsen for å få et overblikk over områder som ikke sees så lett fra land.

Befaringa ble avgrenset i nordøst ved Jeøya (figur 2). Befaringa på land inkluderte tur langs stien nordvestover til Hestvika. Her ble det lagt spesielt vekt på observasjoner av fugl på Ytterstyvan og i retning nordover, og på odden vest for Hestvika og i retning nord- og vestover. Leira er et interessant og aktuelt område for fuglekikking i forbindelse med tilknytning til hotellanlegget til Lovund hotell. Det ble også foretatt ei befarings forbi Naustholmen og opp til Nøva på østsida av Lovund. Totalt ble hele Lovund dekket ved befarings enten ved fots eller med båt (se figur 2).

Observasjoner av fugl under befarings ble angitt med art, antall, kjønn (M = male/han, F = female/hun), alder (ad = adult, juv = juvenil, 1K = førstekalender år, 2K = andre kalenderår osv.) og aktivitet (eks. hekking/hekkeadferd, næringsøkende, overflygende e.l.). Alle fugleobservasjoner under befarings har blitt lagt inn i det nasjonale rapporteringssystemet for arter, artsobservasjoner (www.artsobservasjoner.no). Tidligere registreringer av fugl på Lovund ble hentet ut fra artsdatabankens database (www.artskart.artsdatabanken.no). Driver av Lovund Hotell, Sivert Olaisen har god kjennskap til fuglelivet på Lovund og informerte om potensialet for fuglekikking på Lovund og om konseptet med å utvikle fuglekikking bl.a. ved utplassering av fugleskjul.

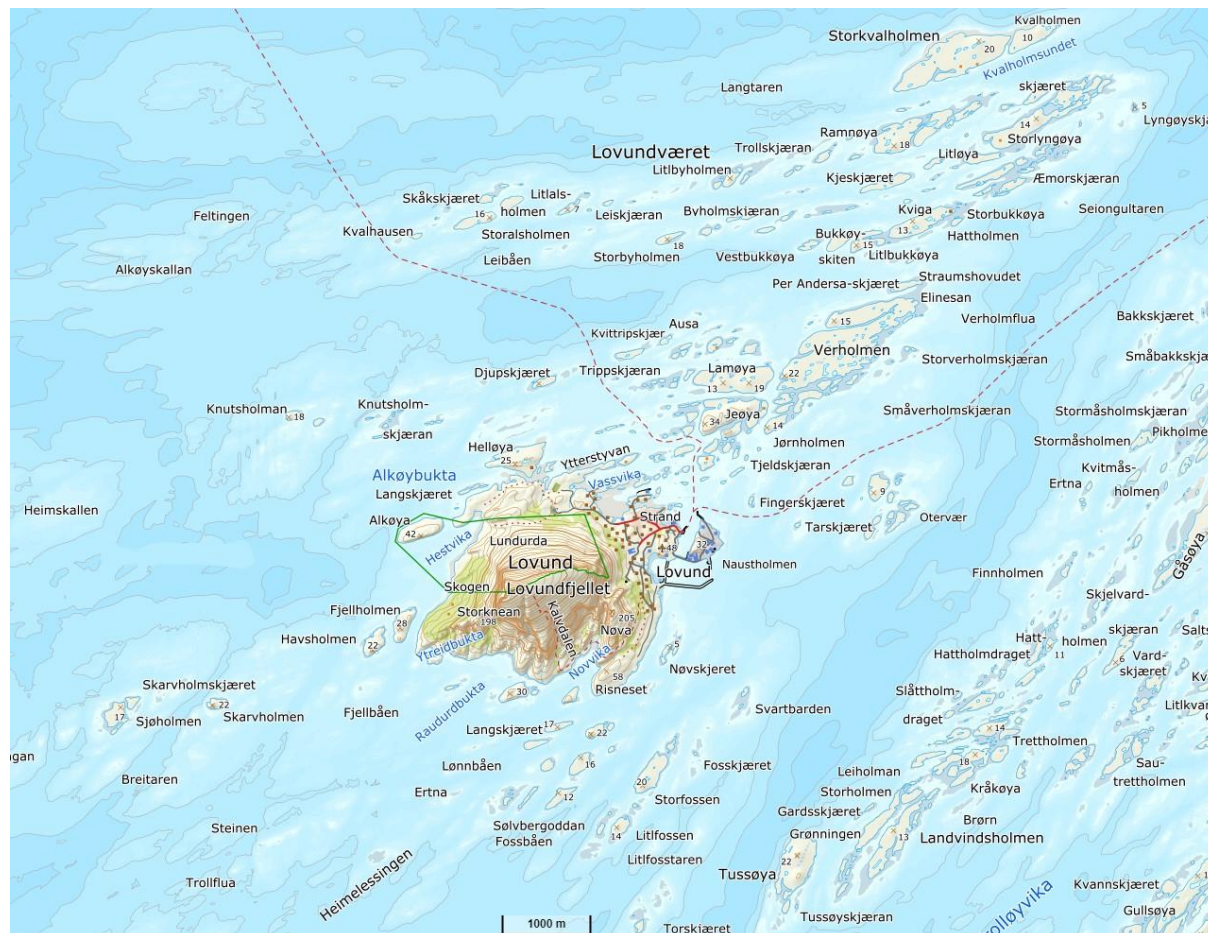
Sårbarhet blir i dette prosjektet behandlet overordnet og ikke spesifikt for hver art. Vurderinga av sårbarhet er for det første avgrenset til hekkesesongen (mai – august) og for det andre angitt som en samle verdi for de aktuelle artene som hekker i ulike verdifulle områder. Faktorer som påvirker sårbarhet:

- Plassering av reir. Bakkehekkere er generelt mer sårbare enn hulerugere og arter som bygger reir i trær.
- Toleranse for forstyrrelser og risiko for desertering (forlate reir med egg eller unger). Store forskjeller mellom arter. Deserteringsrisiko reduseres generelt utover hekkesesongen som en funksjon av tid og investering.
- Tetthet av hekkere. Generelt er kolonihekkere mer sårbare for forstyrrelser enn solitære hekkere, først og fremst fordi arter som danner kolonier hekker mer åpent med en betydelig større grad av eksponering og synlighet enn solitære arter som skjuler seg bedre og opptrer mer kryptisk (vanskeligere å oppdage)

Det ble lagt ekstra vekt på fugletaksering i de områdene hvor det er planlagt å plassere fugleobservasjonsbuene/fotoskjulene fra arkitektfirmaet Biotope. Dette for å vurdere om plasseringa er god i forhold til fugleverdier og sårbarhet og fordi man kan forvente ekstra høy aktivitet fra fugleinteresserte og andre turgåere ved fugleobservasjonsbuene.

3 Resultat

Lovund ligger i Lurøy kommune med Solværøyene og Sleneset ca. 10 km i retning øst og Trænfjorden, Træna og storhavet som nabo i vest. Øyværet består av hovedøya Lovund med sine 500 innbyggere og det kjente landemerket Lovundfjellet, samt en variert skjærgård nordøst for hovedøya med både store og små holmer og skjær (se figur 1).

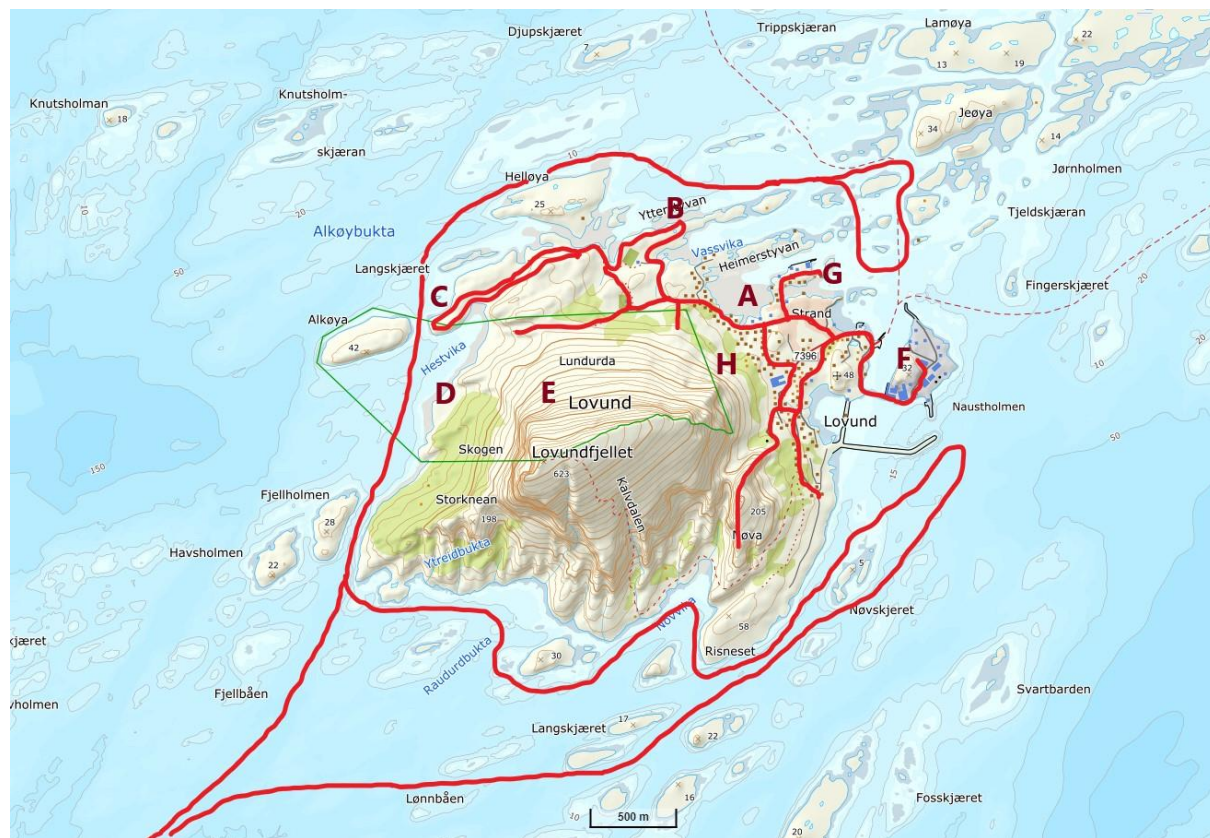

Figur 1: Lovundværret består av hovedøya Lovund med det kjente landemerket Lovundfjellet og Lundurda naturreservat og en rekke holmer og skjær nordøst for hovedøya.

3.1 Registreringer under feltarbeidet

Værforholdene var svært gunstige under feltarbeidet. Svak vind opp mot 5 m/s fra sørøst, lettskyet til skyfritt og temperaturer mellom 10-15 grader midt på dagen. Befaringa startet på ettermiddagen 23. mai ved bruk av båt (se figur 2). På sør og sørøstsida av Lovund er det sparsomt med fugleliv. Det ble hørt gjerdesmett i rasmarka ovenfor Raudurbukta samt en og annen rødvingetrost. Utover dette ble det observert noen få næringssøkende krykkjer på sjøen og ravn og et par voksne havørn i lufta ikke langt fra toppen av Lovundfjellet. Det er først når man kommer til Rørvika på vestsiden av Lovund at det begynner å bli mer fugleliv. I Rørvika og i Purkvika (bokstav D, figur 2) ble det observert flere voksne toppskarv og det er klare indikasjoner på hekking her. Alkøya var tidligere tilholdssted for hekkende alke. På det meste hekket det 30 par her i 1977. Krykkje og toppskarv hekket også på Alkøya, men det virket relativt dødt her under befaringsa og ingen indikasjoner på hekking i år. Gruntvannsområdet nord og vest for Helløya virker å være et viktig og attraktivt beiteområde for dykkender, alkefugler og lommer. Her ble det registrert ærfugl, teist, lunde, siland og en praktærfugl (voksen hann).

Figur 2 viser områdene på Lovund som ble befart på land og på sjøen i form av røde linjer. Bokstavene A-H refererer til spesielt interessante fugleområder som blir nærmere beskrevet under.

Figur 2: Figuren viser ruta som ble befart med båt og ruta som ble befart til fots på land på Lovund under feltarbeidet 23. og 24. mai. Bokstavene refererer til spesielt interessante områder for fuglekikking.

Lovund ble utelukkende befart fra land under dag to av feltarbeidet. Følgende områder er spesielt interessante i forhold til fuglelivet på Lovund:

Bokstav A, Leira: Leira er interessant både fordi det ligger ideelt til i forbindelse med utsikt fra hotell- og rorbuanlegget til Lovund hotell og at det er et attraktivt leveområde for enkelte fugler som krykkje, fiskemåke, grågås, tjeld, ærfugl og siland. Her kan man komme nært inn på kjente og kjære fugler og til og med få muligheten til å studere fugler fra sengekanten fra rommene eller fra taket på den nye delen av hotellet, «Syn» (bilde 1). Krykkje og fiskemåke hekker i dette området. De er planlagt å installere et fugleskjul her samt en liten tidevannsdemning her.

Bilde 1: Utsikt over Leira og nordvestover mot Træna fra taket på den nye hotelldelen "SYN". Foto: Thomas Holm Carlsen.

Bokstav B, Ytterstyvan: Her får man en riktig flott utsikt over skjærgården på nordsida av Lovund. Området ble også befart ved bruk av båt. Det er planlagt å sette opp et fugleskjul her og det vil både en attraksjon og et turmål for fugleinteresserte som vil speide etter sjøfugler. Her kan man se bl.a. fiskemåke, krykkje, makrell- og rødnebbterne, ærfugl, siland, haveller, sjøorre, lommer og er man heldig sveiper havsule og havhest innom fra storhavet mellom Lovund og Træna. Landskapsmessig er dette området i særklasse vakkert med Helløya med gammel og velholdt bebyggelsen mot sør (bilde 2), Lovundfjellet og Lundurda i sør, Træna fjellene mot nordvest og bebyggelsen og moderne design mot sørøst. På Helløya var det tidligere en stor ærfuglkoloni med rundt 700 hekkende rundt 1900, ca. 400 par i krigsårene og rundt 70-80 par i 1979 (Vatne m.fl. 2002). Det er usikkert om det fremdeles hekker ærfugl på Helløya i dag. Rødnebbterne hekker på et skjær like øst for Helløya.

Bilde 2: Nydelig utsikt mot Helløya fra utsiktspunkt B. Det hekker rødnebbterne på nærmeste holme foran Helløya. Foto: Thomas Holm Carlsen.

Bokstav C, Hestvika: Ytterst på neset vest for Hestvika er det også planlagt et fugleskjul. Dette er et velegnet sted for å få nærkontakt med lundefuglen som under hekkesesongen flyr rett over området på vei fra havet opp i Lundurda og ut igjen. Her kan man også treffe på alke, alkekonge, lomvi, teist, toppskarv, ærfugl og lommer. Man får fint overblikk sørøstover mot lundekolonien i Lundurda der man også kan se tyvjo, havørn, ravn og vandrefalk jakte på lundefugler. Alkøya, som tidligere var hekkeplass for alke og krykkje ligger et lite steinkast i retning sørvest (bilde 3).

Bilde 3: Utsikt mot Alkøya fra ytterst på neset vest for Hestvika. Foto: Thomas Holm Carlsen.

Bokstav D, Rørvika og Purkvika: beskrevet over under befarings med båt. Hovedattraksjonen her er toppskarv som hekker i området her.

Bokstav E, Lundurda: Nordlands største og eneste lundekoloni sør for Røst. I 1959 ble bestanden estimert til rundt 60 000 hekkende par av Svein Myrberget. 20 år senere ble bestanden taksert til 40 000 par av Per Straumfors ved Rana Museum (Vatne m.fl 2002). Hekkebestanden av lunde er ytterligere redusert i dag, noe som først og fremst skyldes matmangel og mislykkede hekkinger. Til tross for dette er det absolutt en severdighet å få med seg lundkommardagen 14. april der utallige tusener lunder kommer inn til Lundurda for å gjøre et hekkforsøk. Stort sett er lunde tro til denne dato og til og med til tidspunkt som stort sett ligger mellom 17 og 19 på ettermiddagen. Lundene tiltrekker seg rovfugler og kleptoparasiter (en som stjeler mat fra andre) som havørn, vandrefalk, ravn, kråker og tyvjo. I overkant av lundekolonien hekker også snøspurv og sannsynligvis også havsvale som, i motsetning til andre fuglearter, hekker på høsten. Lundura beskues best fra Heirsan (sti opp til verneområdegrensa) eller fra Hestvika.

Bilde 4: Steinura på vestsida av Lovundfjellet kalles Lundurda og det er her lundefuglen hekker. Foto: Thomas Holm Carlsen.

Bokstav F, Naustholmen: På Naustholmen hekker en stor koloni med krykkje i en utsprengt knaus. Den vertikale, kunstige fjellveggen fungerer nå som et kunstig skapt fuglefjell (bilde 5). Krykkja hekket med noen få par på Alkøya fram til midt på 1980-tallet. Siden har den ikke hekket på Lovund før den nylig har etablert seg igjen på Naustholmen. Det finnes også noen reir på vestsida av knausen og noen reir finnes på et par holmer like ved. Krykkjekolonien hadde tidligere tilhold på Husøya på Træna, men har for noen år tilbake flyttet seg til Lovund. Ifølge Runar Jostein Omnø (SNO) ble kolonien etablert på Nautsholmen i 2008. Kolonien har vokst jevnt og trutt og hadde sitt foreløpige maksantall i 2019 med 2000-3000 individer (pull, 1K og ad) i kolonien (Per Ole Syvertsen, via artsobservasjoner.no). I 2020 ble hekkesesongen mislykket da det ikke ble observert unger i kolonien (Runar Jostein Omnø, via artsobservasjoner.no). Krykkje er en karakterfugl for levende fiskevær også for et moderne fiskevær som Lovund. Kolonien på Lovund er en av få og den desidert største i Nordland sør for Røst.

Bilde 5: Den østlige delen av knausen på Naustholmen er sprengt ut og fungerer som hekkeområde for krykkje. Foto: Thomas Holm Carlsen.

Bokstav G: På en liten holme noen få meter øst for Hamnholmen er det en aktiv ærfuglkoloni som holdes i hevd på tradisjonelt vis (bilde 6). Det er usikkert hvor mange hekkende par som finnes her i år, men anslagsvis noen få titalls utfra antallet ærfuglhus på holmen. I 1979 var det anslått at det hekket mellom 500-1000 ærfugler på Lovund og i Lovundværet og kanskje så mange som 2000-3000 i storhetstida for ærfugldriften, ca. rundt 1900. I dag har ærfuglen i stor grad forlatt Lovund, slik den dessverre har gjort i så mange andre fuglevær langs kysten også. Den lille kolonien ved Hamnholmen er viktig å ta vare på for å holde på autentisitet og verdien som et levende og mangfoldig fiskevær. Det hekker også noen få par med krykkje på en naustvegg nærheten av den moderne bygningsmassen på Hamnholmen.

Bilde 6: På en ikke-landfast holme (brygge og fiskebåt til høyre) ved Hamnholmen (venstre) hekker ærfugl i et tradisjonelt skjøttet ærfuglvær. Noen ærfuglhus (steinhus og e-baner) skimtes til høyre for brygga på holmen. Foto: Thomas Holm Carlsen.

Bokstav H, steinura ovenfor bebyggelsen. I dette område kan man være så heldige å få høre hubroen tute med sin karakteristiske, dype røst på vår og forsommer. Hubro har en lyd som bærer langt og man kan derfor høre hubro på lang avstand om værforholdene er gode (bilde 7). Hubro er en attraktiv «godbit» for en fugleinteressert og en art som kan tiltrekke seg fuglekikkere fra inn- og utland.

Bilde 7: I nedre del av steinura et stykke over bebyggelsen kan man høre hubro på vår- og forsommeren om man er heldig. Foto: Thomas Holm Carlsen.

3.2 Tidligere registreringer av fugl på Lovund:

Ifølge artslista i heftet natur og dyreliv på Lovund (Vatne m.fl. 2002) hadde det i 2001 blitt registrert 147 fuglearter på Lovund og i nærmeste omegn, hvorav 69 arter med sikkerhet hadde blitt funnet hekkende. Noen nye artsfunn i nyere tid inkluderer sjeldenhetene ismåke, kjernebiter, pilfink, turteldue, kvartbekkasin og gresshoppesanger. På artsobservasjoner finnes det nesten 1800 registreringer av fugler på Lovund og 1650 av disse er fra etter år 2000. Av registreringene som er lagt inn på artsobservasjoner er 37 arter oppført på norsk rødliste for arter (Henriksen m.fl. 2015) (tabell 1). Av årlige hekker fugler inkluderer dette krykkje (EN), hubro (EN), lunde (VU), teist (VU), bergirisk (NT), fiskemåke (NT), stær (NT), tyvjo (NT) og ærfugl (NT).

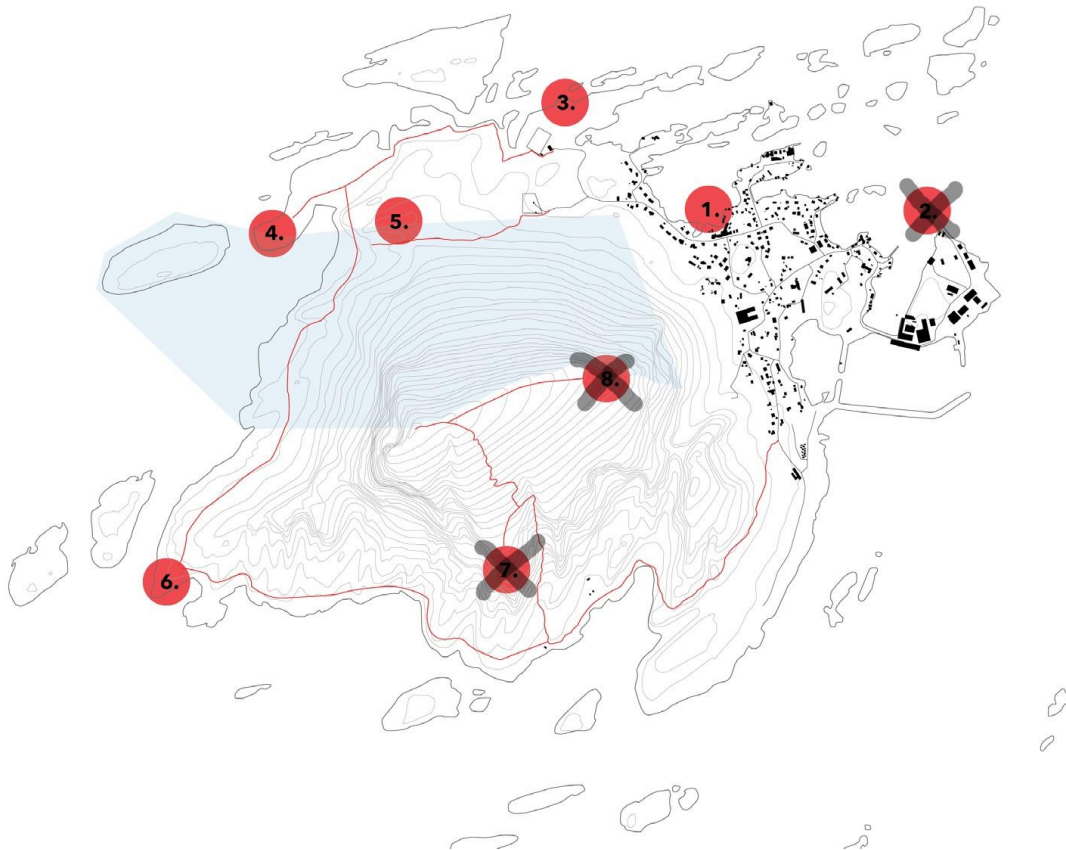
Tabell 1: Oversikt over rødlistede fuglearter registrert på Lovund

Artsnavn	Vitenskapelig navn	Rødlistekategori
lomvi	<i>Uria aalge</i>	CR
åkerrikse	<i>Crex crex</i>	CR
alke	<i>Alca torda</i>	EN
havhest	<i>Fulmarus glacialis</i>	EN
hubro	<i>Bubo bubo</i>	EN
krykkje	<i>Rissa tridactyla</i>	EN
makrellterne	<i>Sterna hirundo</i>	EN
dvergdykker	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	VU
dvergmåke	<i>Hydrocoloeus minutus</i>	VU
hettemåke	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	VU
lunde	<i>Fratercula arctica</i>	VU
rosenfink	<i>Carpodacus erythrinus</i>	VU
sanglerke	<i>Alauda arvensis</i>	VU
sivhøne	<i>Gallinula chloropus</i>	VU
sjøorre	<i>Melanitta fusca</i>	VU
storspove	<i>Numenius arquata</i>	VU
svartrødstjert	<i>Phoenicurus ochruros</i>	VU
teist	<i>Cephus grylle</i>	VU
vannrikse	<i>Rallus aquaticus</i>	VU
bergirisk	<i>Linaria flavirostris</i>	NT
blåstrupe	<i>Luscinia svecica</i>	NT
fiskemåke	<i>Larus canus</i>	NT
gjøk	<i>Cuculus canorus</i>	NT
gresshoppesanger	<i>Locustella naevia</i>	NT
gulneblom	<i>Gavia adamsii</i>	NT
gulspurv	<i>Emberiza citrinella</i>	NT
hønsehauk	<i>Accipiter gentilis</i>	NT
kornkråke	<i>Corvus frugilegus</i>	NT
lirype	<i>Lagopus lagopus</i>	NT
nattergal	<i>Luscinia luscinia</i>	NT
sivspurv	<i>Emberiza schoeniclus</i>	NT
stær	<i>Sturnus vulgaris</i>	NT
svartand	<i>Melanitta nigra</i>	NT
taksvale	<i>Delichon urbicum</i>	NT
tyrkerdue	<i>Streptopelia decaocto</i>	NT
tyvjo	<i>Stercorarius parasiticus</i>	NT
ærfugl	<i>Somateria mollissima</i>	NT

3.3 Plassering av fugleskjul

I forbindelse med satsninga på fugleturisme på Lovund er det planlagt å oppføre fem fugleskjul på ulike steder på Lovund. Forslag til plasseringene er beskrevet i mulighetsstudiet «Birding Helgeland, Lovund» utarbeidet av arkitektfirmaet Biotope. I den opprinnelige planen var det forslag om åtte installasjoner, men tre av disse er tatt ut fra planene av ulike årsaker. Tanken med installasjonene er bl.a. å:

- kanalisere ferdselen på Lovund for fugleinteresserte og turister generelt.
- tilrettelegge for gode fuglekikker- og fotomuligheter, samtidig som plasseringene tar hensyn til sårbarhet og forstyrrelser.
- skape engasjement og interesse for stedet ved at fugleskjulene har en unik design (Biotope) og blir attraksjoner i seg selv.

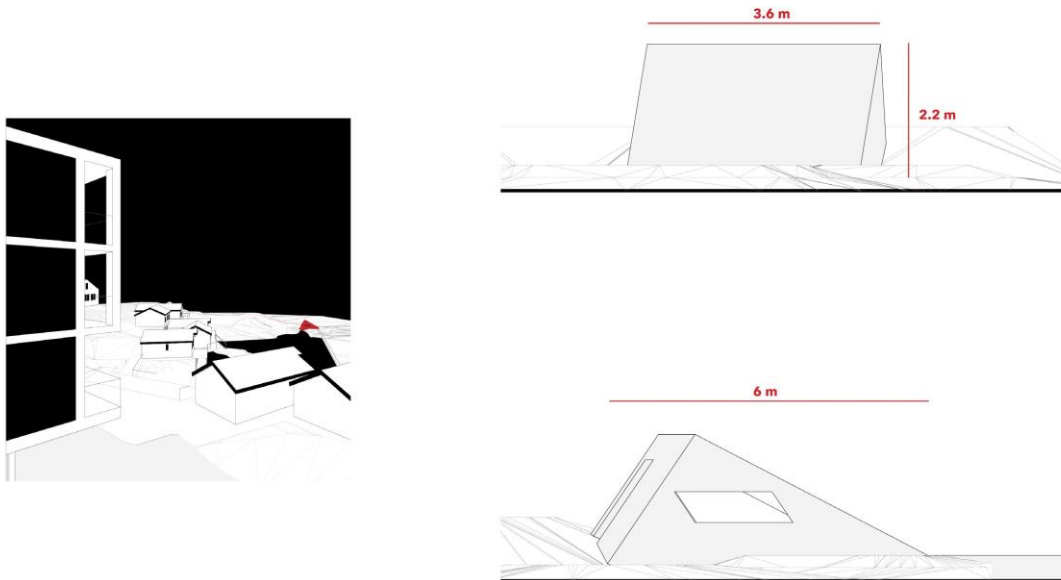

Figur 3. Plassering av de fem ulike fugleskjulene på Lovund. Hentet fra mulighetsstudien til Biotope.

Arkitektfirmaet Biotope har kompetanse både på det arkitektoniske og på ornitologi og har utviklet konseptet, designet og bygget flere ulike fugleskjul, fotoskjul og gapahuker på Varangerhalvøya i Finnmark (www.biotope.no, www.varanger.net). De fem fotoskjulene er ulike og har alle unike utforminger og funksjoner.

3.3.1 Fotoskjul 1. «Tidal photo hide and dam»

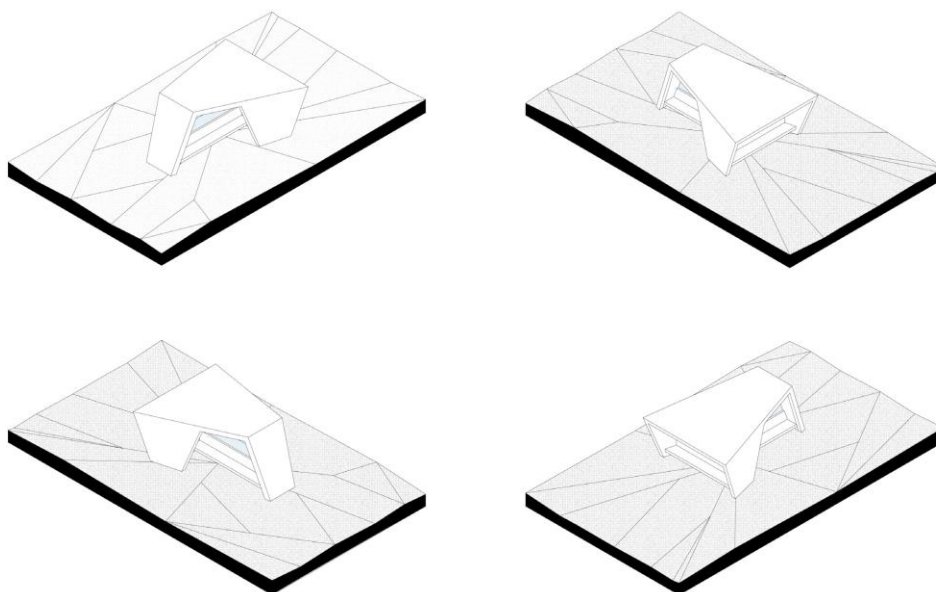
Denne installasjonen er planlagt å ligge i umiddelbar nærhet til hotellanlegget og i forbindelse med en planlagt tidevannsdemning rett utenfor hotellet. I forslaget ligger et lite betongstøpt fotoskjul i enden av tidevannsdemningen som vil kunne gi svært gode fotomuligheter (figur 4). Se bokstav A, Leira for beskrivelse av fuglelivet her.

Figur 4. Fotoskjul 1. «Tidal photo hide and dam». Hentet fra mulighetsstudien til Biotope.

3.3.2 Fotoskjul 3. «North shore viewpoint»

Gapahuken er tenkt plassert pekende ut mot havet mot nord og vil gi ly for ulike vindretninger (figur 5). En ideell plassering for å speide på sjøfuglene som er beskrevet under bokstav B, Ytterstyvan.

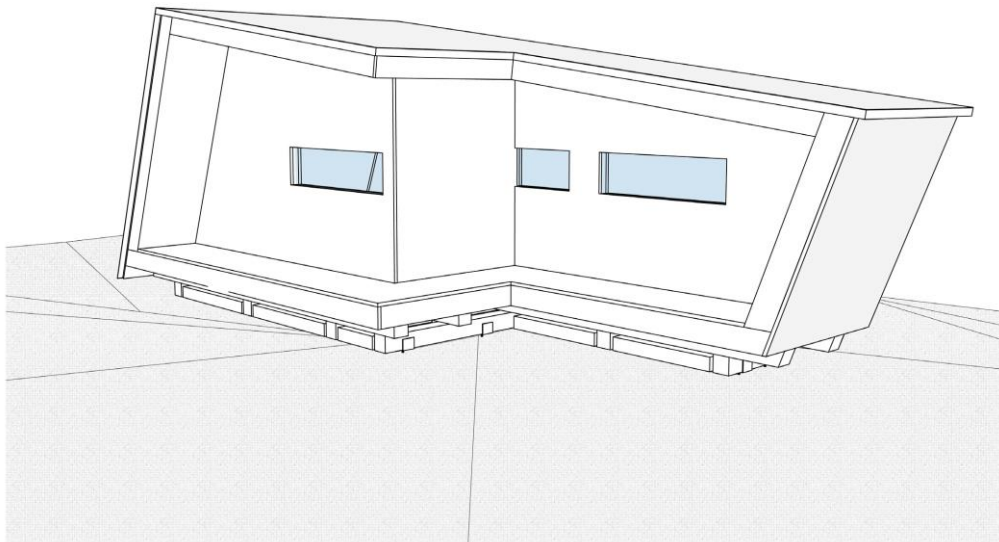

Figur 5: Fotoskjul 3. «North shore viewpoint». Hentet fra mulighetsstudien til Biotope.

3.3.3 Fotoskjul 4. «The seawatch»

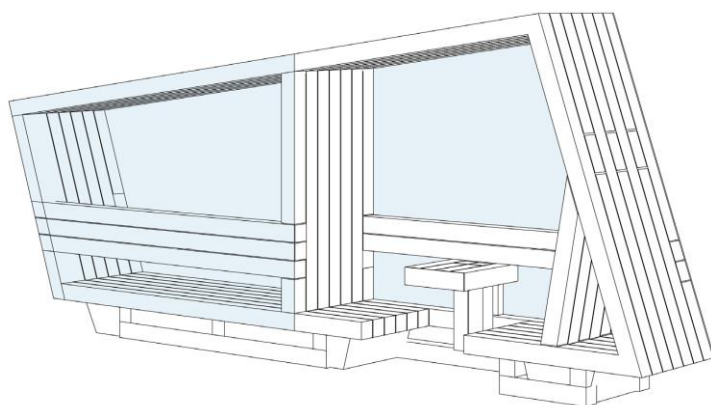
Denne gapahuken er designet for å gi optimal utsikt i to ulike retninger: mot havet i nordvest og mot Lundurda mot sørøst (figur 6). Planlagt plassering er ute på neset vest for Hestvika rett utenfor naturreservatgrensa. Her kan man bl.a. studere lundefugler både på sjøen og i hekkeområdet i Lundurda. Andre fugler man kan forvente å se i området er beskrevet under bokstav C.

Figur 6: Fotoskjul 4. «The seawatch». Hentet fra mulighetsstudien til Biotope.

3.3.4 Fotoskjul 5. «Puffin observatories/Lundkommarbenken»

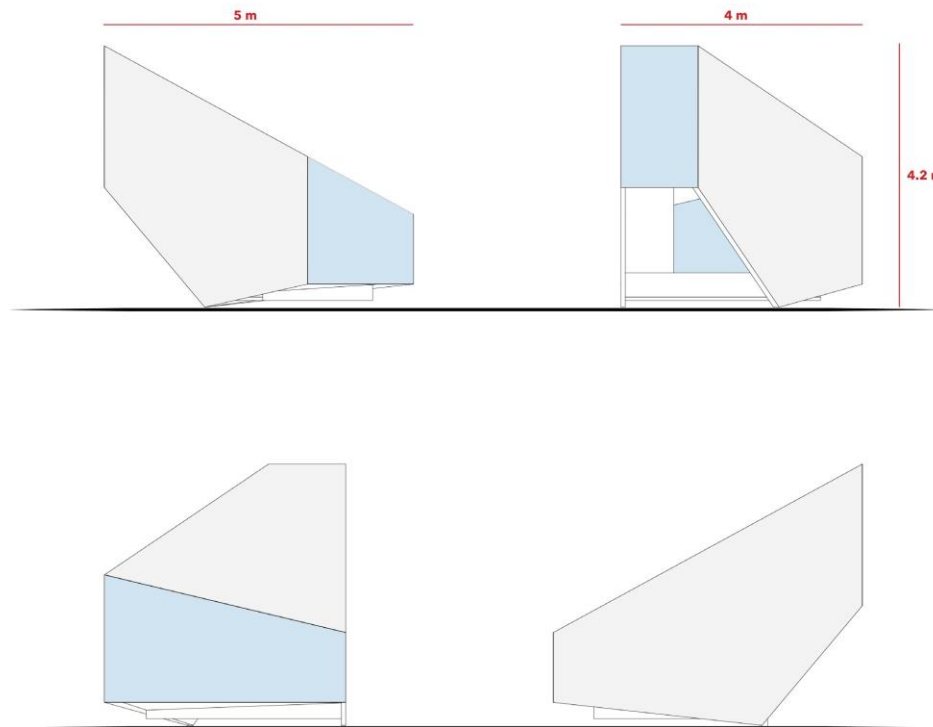
Det er planlagt å plassere ut flere gapahuklignende benker (figur 7) tilpasset terrenget og ulike siktlinjer. Området er spektakulært med variert terreng, smale klippeformasjoner og flott utsikt både mot sjøen og mot fjellet. Med flere mindre benkeplasser blir det plass til flere besøkende som ikke nødvendigvis kjenner hverandre. De enkelte benkene kan tilpasses utsikten og man kan utvide med flere benker om behovet tilsier det. Området og benkene vil være spesielt attraktive under lundkommardagen, 14. april, som tiltrekker seg mange hundre tilreisende.

Figur 7: Fotoskjul 5. «Puffin observatories/Lundkommarbenken». Hentet fra mulighetsstudien til Biotope.

3.3.5 Fotoskjul 6. «Fjellodden micro-cabin»

Denne lille hytta er tenkt plassert helt nede ved sjøen, like over bølgesonen, og vil gi en unik utsikt både til havet og mot Lovundfjellet. Fjellodden mini-cabin har en unik arkitektur (figur 8) og vil kunne bli et turmål i seg selv. Hytta er egnet for overnatting og som rasteplass i tillegg til fugleskjul.

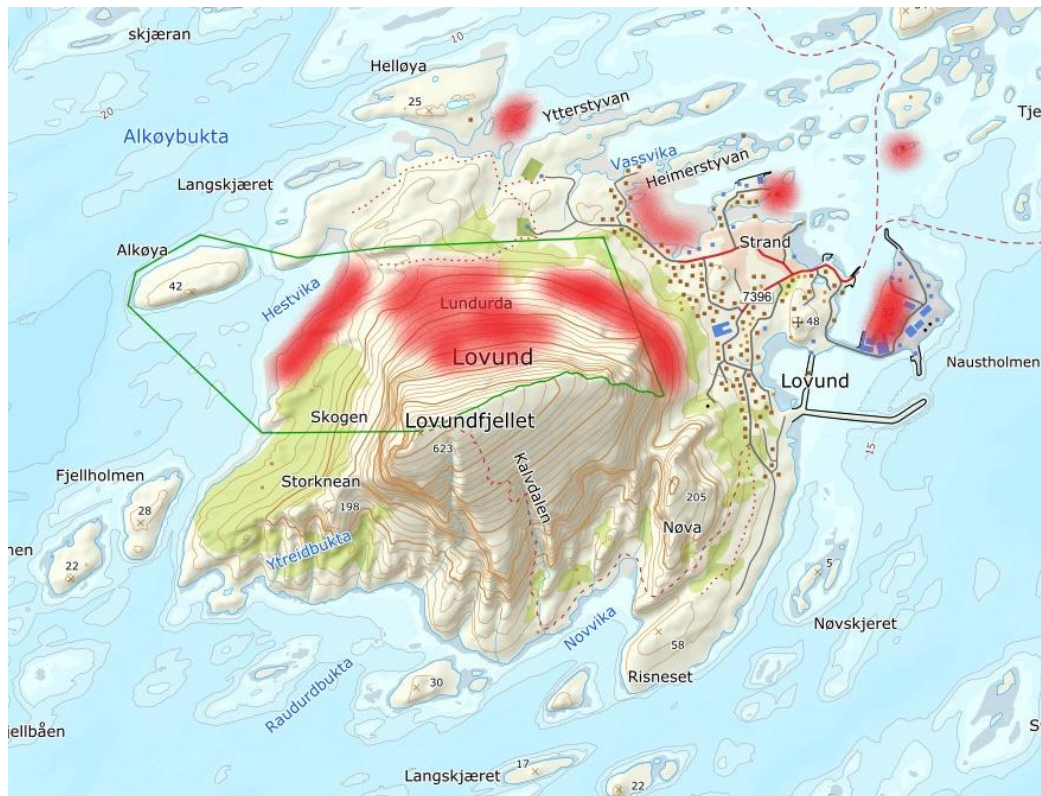

Figur 8. Fotoskjul 6. «Fjellodden micro-cabin». Hentet fra mulighetsstudien til Biotope.

3.4 Sårbarhetsvurdering av fuglelivet på Lovund.

Sårbarhetsvurderinga på Lovund har blitt utført basert på kriterier listet opp i metodekapittelet, samt ei skjønsmessig vurdering basert på det begrensede utgangspunktet i kjennskapet til fuglelivet på Lovund. Dette vil i så måte være en pekepinn eller et utgangspunkt for å kunne gå videre med en evt. dypere analyse av relasjonen til fugleliv og forstyrrelse på Lovund. Figur 9 viser et sårbarhetskart over Lovund som illustrerer spesielt sårbare områder i hekketiden (mai-august) for spesielt sårbare arter.

I korte trekk kan man si at store deler av naturreservatet er sårbart i hekketida relatert til lunde, men også andre arter som hubro, vandrefalk, teist og toppskarv. Alkøya er ikke angitt som spesielt sårbart på kartet. Dette skyldes delvis at Øya ikke lengre er i bruk som hekkeområde for alke og krykkje og er heller ikke tilgjengelig for fotturister som besøker Lovund. Det utelukkes ikke at Alkøya fremdeles er et viktig hekkeområde for andre måkearter, teist og/eller ærfugl. Helløya er heller ikke markert som sårbart på kartet av to årsaker. Det ene er at verdien her som fugleområde er betydelig redusert i forhold til tidligere tider da Helløya var et viktig egg og dunvær for ærfugl. For det andre er ikke Helløya tilgjengelig for fotturister og ikke et aktuelt turmål for tilreisende. Et område mellom Helløya og Ytterstyvan er farget rødt som følge av en betydelig rødnebbternekoloni. Kolonien ligger på et skjær nært fastlandet, men tilgjengelig kun fra båt eller kajakk.

Figur 9. Sårbarhetskart over fuglelivet på Lovund. Røde felt angir sårbare områder basert på registreringer fra feltarbeidet, heftet *Natur og dyreliv på Lovund* (Vatne m.fl. 2002), samt dialog med ulike kjentfolk.

Ved Hamnholmen er ærfuglkolonien farget rød og angir sårbarhet. Det er spesielt i «varntida», tida når ærfuglen går opp for å finne seg en egnet reirplass (vanligvis mellom starten og medio mai) at ærfuglen er spesielt sårbar for forstyrrelser. Under ruginga i månedsskiftet mai-juni og fram til klekking er ærfuglen mer robust for forstyrrelser så lenge hun ligger beskyttet i ærfuglhus. Hjellskjæret er også merket rødt som ærfuglvær, men det er uklart om det faktisk hekker ærfugl i husene som er satt opp på dette skjæret. Uansett er ikke Hjellskjæret tilgjengelig for tilreisende.

Krykkjekolonien på Naustholmen er i utgangspunktet relativt robust for forstyrrelser fra folk, noe etableringen av hekkekolonien midt i det travleste industriområdet på Lovund indikerer. Krykkja hekker gjerne nært folk på tak eller på vegger på naust og brygger. Dessverre har arten blitt sterkt trua (EN) som følge av kollaps i matmangelen, og lider under samme skjebne som lunde, alke, lomvi og den nordlige underarten av sildemåke (*Larus fuscus fuscus*). Rødfargen på sårbarhetskartet henspiller absolutt på at krykkje er en sårbar art, men primært overfor mattilgang og i mindre grad forstyrrelser fra folk. Man kan komme rimelig nært innpå krykkjekolonien for å ta bilder eller studere arten uten å forstyrre nevneverdig.

Området ved Leira er også tegnet rødt. Her finnes det bakkehekkere som tjeld, fiskemåke og muligens også siland og rødstilk. Området er svært lett tilgjengelig og kan derfor lett forstyrres ved uforsiktig adferd og ferdsel. Det vil være positivt å få etablert et fugleskjul her for å forsøke å kanalisere ferdselen til dette punktet.

4 Konklusjon

Lovund er et sted som har stort potensiale for å bli en attraktiv fuglekikkerdestinasjon. Av fortrinn nevnes:

- Et rikt og variert fugleliv
- Eksklusive fuglearter som lunde (unikt på Helgeland), krykkje (stor hekkekoloni, enkelt tilgjengelig), hubro (internasjonal interesse) og vandrefalk
- Lundkommardagen 14. april er et kjent begrep som tiltrekker flere hundre tilreisende
- Rik infrastruktur med overnatting, restaurant, pub, dagligvare m.m.
- Veier og velholdte stier med tiltak for å begrense avtrykket og slitasje fra tilreisende
- Langvarig tradisjon med guiding av natur og fugleinteresserte tilreisende. Det ligger i ryggmargen for driveren av Lovund Hotell å selge naturopplevelser på en bærekraftig måte.
- Planene rundt utviklinga av Birding Helgeland og utsetting av fugleskjul (Biotope), samt det allerede etablerte nettverket av stier på Lovund, er stort sett i liten konflikt med de definerte sårbare fugleområdene i denne studien.

4.1 Adferd og ansvarlig ferdsel på fuglenes premisser

Å ferdes i naturen gir oss mange gode opplevelser og er viktig for å pleie både fysisk og mental helse. Naturen og landskapet gir oss fritt spillerom til avkobling og tid til ettertanke. Man tar gjerne for gitt at man her i Norge kan bevege oss så å si fritt i utmarka, men det kan være lett å glemme denne fredfulle aktiviteten kan være fatal for arter som lever her og har snevre krav til eksistens. Dyrelivet har sine begrensninger. Enhver bevegelse krever kostbar energi for organismene og det er utfordrende for oss å fastslå hvor grensene mellom liv, død eller vellykket reproduksjon går. I gode år når det er mat nok til alle kan det virke som om at arter som f.eks. krykkje, fiskemåke, lunde, alke, sildemåke m.m. tåler mer forstyrrelse og er mer robuste. Men i marginale år med lite mat skal det mindre forstyrrelse til for at en hekkefugl velger å gi opp hekkinga. I de tilfellene forstyrrelser fører til unødig ressursbruk i form av flyktning eller jaging fra en hekkefugl øker sannsynligheten for mislykket hekking i dårlige år.

Med riktig adferd kan tillit bygges opp over tid. En unik relasjon mellom mennesker og fugl finner vi i de tradisjonelle ærfuglværene. Det tar mange år eller generasjoner å bygge opp et tillitsforhold som til slutt kan føre til at ærfuglene blir liggende på reiret og tolererer fysisk kontakt. Det vi alle kan lære av en erfaren ærfuglvokter er evnen til å skjerpe og bruke sansene for å «lese» om en fugl blir stresset og forlater reiset sitt eller om den tolererer nærværet. For å lykkes med dette kreves det gode guider som lærer seg å kjenne tålegrensene for forstyrrelser for ulike fuglearter. Eksempelvis tåler en hekkende smålom langt mindre forstyrrelser enn en hekkende krykkje. Terskelnivåene vil også påvirkes av variasjon i mattilgang, predatortrykk (mink, katt, rovfugler m.m.) og værforhold.

De fleste fuglearter anser mennesker som rovdyr. Generasjoner med jakt og fangst har bidratt til dette. Kommer vi for nært en hekkende fugl vil den flykte fra reiret eller streve alt de kan for å jage oss vekk eller avlede oppmerksomheten vår. Alle som ferdes i naturen bør kjenne til slike signaler og reagere ved å forlate området eller ta en omvei slik at den hekkende fuglen raskt kan komme tilbake til reiret sitt igjen for å fortsette ruginga eller mate og varme ungene sine. I verste fall kan utilsiktet eller bevisst uforsiktighet føre til mislykket hekking dette året.

Skulle det skje at man skremmer opp en hekkende art som man ikke så fordi arten stoler på kamuflasje og trykker på reiret helt til vedkommende er like ved bør man dekke over reiret med reirmateriale og dun. Dette for å beskytte eggene mot nedkjøling og redusere sjansen for at en rovfugl eller et rovdyr finner eggene. Dette gjelder først og fremst for andefugler som grågås, siland og ærfugl. Bildet på figur 10 viser et reir med gåsegg før og etter tildekking.

Bilde 10: En grågås ble utilsiktet skremt av reiret. Før man forlater området bør eggene dekkes til med dun og reirmateriale. Foto: Thomas Holm Carlsen.

Enkle grunnleggende regler for skånsom ferdsel på Lovund eller tilsvarende steder langs Helgelandskysten (hentet fra G. Dahl sitt avsnitt i Vatne m.fl. 2002):

- Ikke oppholde deg lenge på steder du vet, eller har mistanke om at det hekker fugl
- Unngå å forfølge dyr, eller splitte familiegrupper på annen måte. Jager du fugl av reir – gå fra området snarest (dekk over reiret først hvis reiret er på bakken og har dun, se figur 10)
- Hold kontroll med hunder og katter, de kan utrette stor skade på kort tid. Husk båndtvang!
- Følg stiene i størst mulig grad
- Vær ekstra forsiktig i kaldt og /eller fuktig vær. Nedkjøling av egg og unger er skadelig.
- Motorisert ferdsel i utmark er forbudt
- Enkelte områder er spesielt fredet. Verneområdene har sine egne vernebestemmelser. Lundurda naturreservat har ferdselsforbud i hekketida mellom 15. april og 31. juli. Se <https://lovdata.no/dokument/LF/forskrift/2002-12-06-1411> for gjeldende forskrift.
- Unngå ilandstigning på holmer og skjær der det finnes hekkekolonier med sjøfugl.

Kilder

Bangjord, G, Frantzen, B. & Günther, M. 2013. Fugletårn, fugleskjul og fuglestier - anlegg for økt naturopplevelse. Veileder for prosjektering av publikumsanlegg og eksempler på tilrettelegging for gode fugleopplevelser i Norge og internasjonalt. Bioforsk Temaark nr 13, 2013

Bär, A., Aune, S. & Carlsen, T. H. 2010. Sårbarhetsanalyse Vega. Status og utfordringer for ferdsel i forhold til vegetasjonens sårbarhet. Bioforsk rapport vol. 5, nr. 68.

Eide, N.E., Hagen, D., Gundersen, V., Vistad, O.I., Fangel, K., Erikstad, L., Strand, O. & Blumentrath, S. 2015. Sårbarhetsvurdering i verneområder. Utvikling av metodikk for å vurdere sårbarhet for vegetasjon og dyreliv knyttet til ferdsel i verneområder i fjellet. – NINA Rapport 1191.

Hagen, D., Systad, G.H., Eide, N.E., Vistad, O.I., Stien, A., Erikstad, L., Moe, B., Svenning, M., & Veiberg, V. 2014. Sårbarhetsvurdering i polare strøk. Gjennomgang av begrep og metoder. – NINA Rapport 1045. 53 s.

Henriksen S. og Hilmo O. (red.) 2015. Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Norge

Pedersen, C. 2020. Fugler i jordbrukslandskapet: Bestandsutvikling og utbredelse. Perioden 2000-2010. NIBIO-rapport vol. 6, nr. 40.

Vatne, J. K. (red.), Meyer, K. A., Murbræck, E., Ringdalen, E. & Engås, A. 2002. Natur og dyreliv på Lovund. Utgitt av Rana Zoologiske forening.

Nettsider (URL):

www.varanger.net

www.ssb.no

www.nibio.no/tema/landskap/fugleturisme

www.artsobservasjoner.no

www.artskart.artsdatabanken.no

www.visithelgeland.com

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.